

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. novembra 1872.

Obseg: Kdaj je bolje sadna drevesa presajati, v jeseni ali spomladi? in kako jim jamo kopati? — Gospodarske skušnje. — Kako stojimo z živinskimi kugami? — Pravila hranilnice. (Dal.) — Osnova političnega programa za državno-pravno stranko v Avstriji. — Goror prof. Greuterja v 6. seji avstrijske delegacije v Peštu. — Poročilo o XXVII. skupščini Matičinega odbora 31. okt. 1872. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kdaj je bolje sadna drevesa presajati,

v jeseni ali spomladi? in kako jim jamo kopati?

Prišel je čas, ko so drevesca zaspala in ne čutijo več, kaj se ž njimi godi.

Čas je tedaj zdaj spregovoriti o presajanju dreves.

Skušnja nas uči, da je jesensko presajanje najbolje zato, ker se korenine in prst vležejo; kedar sneg pade na presajeno drevo, stlači zemljo skupaj, da ne leži na rahlem na koreninah. Ako se pa spomladi presadé, se prvo leto komaj oživijo, in je le malo perja na njih, izrastkov pa čisto nič ne naredi. Jesensko drevo pa požene skor take izrastke, kakor takošno drevo, ki ni bilo presajeno, zato, ker se čez zimo korenine vležejo in jih zemlja potlači; spomladanska drevesa pa zato ne poženejo, ker prst na koreninah preveč na rahlem leži in zato se jih tudi veliko posuši. vsaj morajo s prevelikim trudom hrane si iskati. Tega smo popolnoma prepričani (ker imamo z drevesci zmirom opraviti), da se jesenskih nič ne posuši, spomladanskih pa veliko. Zdaj smo še le zvedeli, zakaj toliko gospodarjev toži, da se jim drevesca sušijo. Verjemite nam: zato, ker se spomladi presajajo, ko je že sok za kožo, potem pa vsahne.

Večkrat sem sicer že o kopanju jam v „Novicah“ pisal kaj, vendar dobra stvar ni nikoli zadosti pripočana, zatoraj naj še enkrat od jam nekaj omenim.

Drevesca tudi v pustji zemlji dobro zrastejo, ako se jim dobro postelje. Jama mora biti široka; čem širja je, tem bolje je za drevo, in pognojiti se mora z lesenim gnojem, a ne pri koreninah, ampak na dno jame, na gnoj pa prst, in na prst še le drevesce; korenine pa se ne smejo privihati, ampak morajo lepo proste ležati.

Velikrat se tudi sliši, da veter drevje okrog meče in podere. Temu krivo pa je to, da pri presajanju so se drevescu vse korenine na eno stran obrnile. Pri presajanju drevesec se mora doli na tla poklekniti, z eno roko se morajo potem korenine uravnati, z drugo pa prst na njo pokladati, močnejše koreninice se morajo obrniti na tisto stran, na kateri huji veter vleče.

Tako vsejanih ne bo veter podiral.

Pri nas zdaj že vse presajamo.

Obilno število drevesec imam na prodaj; kdor jih kaj želi kupiti, naj s pismom dá vedeti, da mu jih pošljem po železnici ali pa po pošti. Jabelka, hruške,

češnje, češplje, breskve po 40 soldov čez seženj (klaftro) visoke, druge pa vse po 30 soldov.

Na Kokrici na Gorenskem.

Andrej Net.

Gospodarske skušnje.

* *Dober kup prijetno vino se za dom napravi tako-le:* Vzemi 1 funt (libro) civeb in 1 funt krhljev frišnih jabelk, oboje deni v čeden lonec, v kterega si vlil 10 bokalov vode. 8 dni daj to stati tako, da zrak zraven more. Čez 8 dni precedi to zmes in vlij jo v steklenice (flaške). Čez en teden potem imaš prijetno vinsko pijačo.

Tako piše „Weinbau-Kalender“ barona Babo-ta za leto 1873., ki slovi za izvrstnega vinorejca, ki ne bi dal kaj tacega tiskati, ako ne bi bilo resnično.

* *Žganje (brinjovec, slivovec), če po olji (fuzel) diši, se po novejših skušnjah popravi z zdrobljeno hrastovo skorjo.* Poprej se je rabilo oglje za to; al kdor je skusil oglje, ne bode ga rabil več, ampak v prah zdrobljeno hrastovo skorjo — 2 funta in pol se je vzame na vedro žganja.

Babo „Weinbau-Kalender“.

Kako stoji s živinskimi kugami?

Gobčnice in parkeljnice je po nekterih krajih še zmirom dosti, po družih pojenjuje; nikjer pa ni huda; povsod se ozdravi živina samo po sebi ali po priprostitih zdravilih, ki so jih „Novice“ nasvetovale. Da so v okolici Tržaški zaprli nektare vasí celó z vojaki, da bi se bolezen ne raznesla, bilo je celó nepotrebno, kajti te bolezni, ki večidel plane z zraka na živino doli, ne obvaruje nobena straža.

Vse druga pa je s turško govejo kugo. To, to je treba zapirati ostro, da dalje ne seže, in veliko ostrejše, kakor se danes v „Novicah“ bere v dopisu iz Dolenskega.

Dozdaj moremo na Kranjskem, Štajarskem in menda tudi na Primorskem veseli biti, da ta grozovita kuga ni še predrila na Hrvaško in da po takem nam ni še za hrbtom. Deželna vlada iz Zagreba namreč naznanja c. kr. deželni vladi z dopisom od 30. oktobra, da te kuge ni še nikjer na Hrvaškem, v Slavoniji pa v Josipovcu in Ritfalu od 12. do 19. okt. ni nobena živina več zbolela, v Breznici in Klokčevcu pa je zbolelo 20 goved na novo, tudi v Kutjevu 50. V teh 5 vaséh je do 19. oktobra od 1041 goved zbolelo 423, izmed kterih jih je poginilo 216, 7 so jih pobili,

129 jih je ozdravelo, 71 še bolnih ostalo. — Iz vsega tega se vidi, da čez omenjenih 5 vasí, dobro zaprtih, kuga ni segla in da po takem se upati sme, da jo z ostro zaprtijo bodo vžugali.

Kar pa se tiče kóz med ovčami v Istri, so po dopisu deželne vlade Tržaške od 29. oktobra še zmirom v Skalnici okraja Voloskega, in poslednji čas so se prikazale tudi v Erjavcah.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice. *)

(Dalje.)

Velikost hranilničnih vložeb.

§. 10. Prejema se vsaka vložba, toda ne pod 25 kraje. avst. vel., pravica do obresti pa še le tedaj nastaja, kedar je ta vložba dosegla 1 gold. avstr. veljave.

Vesoljni znesek, ki se smé doseči s tem, da ena in ista stranka sčasoma vlaga denar na obresti, se določuje od odbora. Pri tem si pa hranilnica pridržuje pravico, odvracati vložbe, po katerih bi se narastle tirjatve, ki se od nje odvracajo, čez ta najvišji znesek.

Kako se plačujejo obresti.

Visokost obresti, ki se plačujejo od vložeb, se ustanovi od odbora po denarnem in časnem razmerju. Ako bi kaka preuredba v merilu obresti kratila pravice strank, se mora ta preuredba vsaj en mesec prej ko moč dobi, očitno naznaniti s tem pristavkom, da je vpoložnikom na izvoljo dano svoje vložbe pred dobo, v kateri ta preuredba moč dobi, nazaj vzeti v primernem obroku, ki se določi.

V vsake hranilnične bukvice ali vložni list naj se zapiše na prvi strani (pôli) percent (odstotek), po katerem se plačujejo obresti od vložbe.

Paragraf 1480 obč. drž. zakonika zastran zastaranja zastalih obresti v treh letih ne velja za obresti hranilničnih vložeb. Če bi pa nepotegnjene obresti dosegle znesek, ki je enak vesoljnemu znesku od stranke vložnega denarja, ter se dotični vdeležnik pri hranilnici ni oglasil, tedaj ima hranilnica pravico, ustaviti obresti, ki bi se imele dajati od tirjatve.

§. 12. Dajanje obresti je pa sicer omejeno po sledečih pogojih:

1. Od tega, kar se v teku enega celega meseca vloží, se dajejo obresti še le od prvega dne prihodnjega meseca in pri izplačevanju vložnega kapitala se ne plačujejo obresti od njega do dne, ko je vložbo nazaj dobil, ampak vsakokrat le do konca preteklega meseca.

2. (Hranilnica daje obresti od prvega delavnika po tistem, ko se je denar vložil bil, in daje obresti pri izplačevanju do tistega delavnika, ki je bil pred dnevom izplačevanja. Mesec se šteje po trideset dni.)

3. Od tistih zneskov, ki so po doplačevanih vložbah ali po prišteti obrestih (ali po pripisanem upravnem dobičku §. 6.) narastle po polletnem računskem sklepu predpisanem po §. 13., se dajejo obresti samo od števila goldinarjev, prebitek v novih krajcarjih pa ostane brez obresti. Pri obrestnem računjenju se ne gleda na drobce v novih krajcarjih.

§. 13. Konec junija in konec decembra vsacega leta se izrajtujejo in predpisujejo obresti za vsacega vdeležnika.

*) Ta pravila so le izgled, kake naj občine (srenje), ki si hočejo za-se osnovati hranilnico (šparkaso), jih naredé, da jih bode brez zavleke c. kr. vlada potrdila. Vsled ukaza c. kr. ministerstva notranjih zadev od 17. junija 1872. leta je ta izgledna pravila dala v slovenskem in nemškem jeziku natisniti. Vred.

Plačljive, pa ne potegnjene obresti se od 1. julija, oziroma od 1. januarija prištevajo h kapitalu kot nove vložbe ter se denejo zopet na obresti.

§. 14. Vsakemu vložniku je prosto dano, svoj vloženi kapital do zneska od .... gold. brez odpovedi nazaj tirjati. Zneski, ki so večí od .... gold., se morajo za izplačevanje odpovedati. Odpovedni obroki se vsakokratnemu denarnemu in časnemu razmerju primerno določujejo od odbora, in ta določba, če bi se po njej kratile kake pravice vložnikov, moč dobi še le en mesec po tem, ko je bila razglašena.

Hranilnica si pa pridržuje, odpovedane zneske dogovorno z vdeležniki, še predno določeni odpovedni obrok preteče, izplačevati ali na enkrat ves znesek ali sčasoma v delnih zneskih.

Kedar preteče odpovedni obrok, prestane obrestno dajanje po pravilih od odpovedanega kapitala.

Vložniku je prosto dano, odpoved preklicati. Ako se zgodi ta preklic še pred zapadno dôbo, se dajajo obresti po pravilih brez prenehljeja; ako se pa preklic pozneje zgodi, se ima potem znesek, ki je bil izplačljiv, za novo vložbo in se od njega zopet obresti dajo po določbah §. 11.

§. 15. Tudi zavod ima pravico, obstoječe vložbe odpovedovati, in sicer med tistim časom, ki velja za vdeležnike (§. 14) (s tem razločkom, da, če hranilnica odpové, mora tudi že za vložbo do zneska od .... gold. veljati odpovedni obrok ....). Zavod ima pravico, odpovedati vložbe (ali) s tem, da se odpoved izroči založniku (ali po časniku, ki je določen za oznanila hranilnice (po nabitku v prostoru hranilnice, s tem, da samo naznani število pôle in vložnega zneska) in zoper to pot in ta način odpovedovanja ni nobenega ugovora.

Vsaka na ta način odpovedana vložba ne nese več obresti ter se ima za položeni denar (depositum) obravnavati. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Osnova političnega programa za državnopravno stranko v Avstriji. *)

Kako misli državnopravna stranka v Avstriji uravnati državnopravne, národne in šolske zadeve?

Da se te zadeve konečno uravnajo, držati se hoče ta stranka prvega in glavnega tega načela: „Naj se popolnoma pravica priznava na vse strani“, zlasti v državnopravnem, dinastičnem, narodnem in šolskem obziru. Povdarja toraj:

a) V državnopravnem obziru.

1. Avstrijska monarhija ali država se ne sme nikakor ne raztrgati in deliti, ampak naj ostane cela, pod presvitlo najvišjo vladarsko rodovino, na podlagi pragmatične sankcije od leta 1713.

2. Posamezne dežele in kronovine avstrijske monarhije naj ostanejo samostalne, ter naj se jim pustijo njih zgodovinske pravice.

3. V tem dvojnem obziru morejo se dalje razvijati in napredovati, napravi naj se deželna in državna ustava na krščanski podlagi.

Da se pa ta namen doseže, treba je držati se sledečih načel:

a) Deželne pravice se ne smejo drugače preme-

*) To osnovo je izdala konferencija na Dunaji, pri kateri so bili 8. in 9. septembra 1872. leta pričujoči možje mnogih kronovin. Mi smo jo dobili koj tudi v slovenski prestavi, vendar nismo hoteli prvi biti z razglasom. Vred.